

a három köznevesült név nem szinonima, hanem különböző diszkurzív funkciókkal rendelkeznek: az *uuno*-t a feszültségek enyhítésére és az önjellemezésre használják, a *tauno*-t a „hétköznapi” butaságot tevő emberre, az *urpo*-t pedig a szándékosan negatívan viselkedő személyre.

GYÖRFFY ERZSÉBET

egyetemi docens; Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Debrecen

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>, e-mail: gyorffy.erszabet@arts.unideb.hu

Nordisk tidskrift för socioonomastik 4. (2024)

Szerkesztők: EMILIA ALDRIN – LINNEA GUSTAFSSON. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 473 lap (1. 161 lap, 2. 165 lap, 3. 147 lap)

1. szám

2024-ben a Nordisk tidskrift för socioonomastik című folyóiratnak három száma is megjelent. Az első JANE PILCHER vendégszerkesztő bevonásával készült, s tematikus különszámként a kortárs genderalapú személynévadási gyakorlatot állította a kutatások fókuszába. PILCHER bevezetőjében a téma és az öt tanulmány rövid bemutatását olvashatjuk (5–14).

ANNA-MAIJA CASTRÉN 19 vegyes nemű házaspár interjút elemzi munkájában (15–40). A párinterjúk feltáró és leíró elemzésének eredményei rávilágítanak a humor különböző módozataira a házassági családnévhasználat potenciálisan érzékeny kérdésének megvitatása során.

A norvég férfiak családnév választását helyezi a fókuszba LINE FØRRE GRØNSTAD tanulmánya (41–67): a szerző a férfiak narratíváinak elemzésével vizsgálja a névválasztások motivációit és társadalmi következményeit. Történelmi és szociokulturális perspektívákra támaszkodva bemutatja, hogy a nemek közötti egyenlőség magas foka ellenére a férfiak nevei előkelőbb helyet foglalnak el a nők neveinél a norvég kultúrában. A férfiak névválasztása mögött az húzódik meg, hogy a normákkal szakító férfiak saját döntéseket akarnak hozni.

KATRINE KEHLET BECHSGAARD a 2020-as évekbeli Dánia sokszínű családi tájkapének megfelelően különböző családi formációkban élő egyének és párok névválasztását vizsgálja (69–100). Elemzése azt mutatja, hogy egyesek számára a családnév választás szorosan kapcsolódik a család eszméjéhez, míg mások kevésbé tulajdonítanak jelentőséget a családneveknek. A választás néha a nemek közötti egyenlőség megteremtésére szolgál, ugyanakkor a nemek közötti egyenlőségi gyakorlatok visszafordításának is része lehet.

JANE PILCHER, HANNAH DEAKIN-SMITH, EMILIA ALDRIN és HANH THI MY NGUYEN tanulmánya az egyesült királyságbeli névváltoztatás nemek szerinti mintáit vizsgálja (101–136). A szerzők az 1998–2019 közötti időszakban, több mint 10 000 személy által

végrehajtott névváltoztatást elemeznek: a nemi különbségekre összpontosítva megvizsgálják a névváltoztatások gyakoriságát, valamint az egyének által a nevükön (keresztnevükön és/vagy középső nevükön és/vagy családnévükön) végrehajtott változtatásokat. Amellett, hogy a vizsgálat új adatokkal járul hozzá a nők családnév-változtatásának elemzéséhez, bővíti a férfiak és azon személyek névváltoztatási gyakorlatáról szóló ismereteket, akiknek a keresztnévük és középső nevük megváltoztatása a nemi identitásukban bekövetkezett változást jelzi. A szerzők kimutatják továbbá azt is, hogy a vizsgált időszakban egyre több személy változtatta meg saját nevének egyes részeit vagy – az esetek kisebb részében – a teljes egészét. A szerzők szerint eredményeik rámutatnak a névalapú identitások egyre növekvő összetettségére az Egyesült Királyságban, valamint arra, hogy a különböző típusú névváltoztatások központi szerepet játszhatnak az emberek nemi identitásának meg- vagy újraalkotásában.

JULIA SINCLAIR-PALM Ausztráliában, Kanadában és Írországból élő transznemű fiatalok körében végzett kutatása során arra keresi a választ, hogy a fiatalok elnevezési gyakorlata miként fejezi ki az érthetőség és a biztonság iránti vágyukat, miközben egyidejűleg navigálnak a nemi normák és új identitástudatuk között (137–161). A választott keresztnévűek egyik csoportja az egyént a társadalmilag elismert két nem (férfi vagy nő) egyikéhez köti, míg más esetekben a választott keresztnév az egyénnek a cisznormativitással és a bináris nemi normákhoz ragaszkodó elnevezési gyakorlatokkal szembeni ellenállását tükrözi.

2. szám

A folyóirat második száma három svéd és egy norvég nyelven íródott, angol nyelvű összefoglalókkal ellátott tanulmányt ad közre.

SOLVEIG BOLLIG ónorvég rövid történetekben (ún. *íslendingaþættirek*ben) fennmaradt izlandi és norvég személynéveket vizsgál azzal a céllal, hogy feltárja a nevek közötti különbségeket, valamint bemutassa, láthatóak-e újítások és archaizmusok az irodalmi forrásokban (5–46). A korlátozott forrásanyag ellenére a két nyelv személynévei feltűnően különböznek egymástól; ilyen például az egyes nevek vagy névösszetevők preferálása.

A magyar, spanyol, vietnami és török családnévek diakritikus betűinek a hivatalos svéd népesség-nyilvántartásban történő lejegyzéséről készített kvantitatív elemzést MÄRIT FRÄNDÉN (47–80). A svéd népesség-nyilvántartásokban csak korlátozott számú diakritikus jelet fogadnak el. Az elfogadott diakritikus jelek közül az ékezetes magánhangzókat és a török *ç* betűt csak az esetek kb. 20%-ában regisztrálták, míg a török *ü* betűt az esetek 92–99%-ában. A szerző tárgyalja ennek a mintázatnak a lehetséges magyarázatát. A kvantitatív vizsgálaton kívül egy nagyobb interjúkon alapuló kutatás részleteiről is olvashatunk, melyben a diakritikus betűket tartalmazó családnévek bevándorló viselői mondják el véleményüket a népesség-nyilvántartásban elfogadott diakritikus betűk használatáról.

Személyes élményeiből kiindulva a személynévek affektív dimenzióit vizsgálja az autoetnográfiai módszerek és a személyazonossági dokumentumokban használt személynévek közeli megfigyelésének kombinálásával GUY PUZEY (81–130). A tanulmány a szerző által fiatalon meghozott, a keresztnév megváltoztatására vonatkozó döntése mögött meghúzódó pszichológiai szempontokra összpontosít. PUZEY úgy véli, hogy CARL ROGERS értékfeltételekről alkotott koncepciója betekintést nyújt a személynév-változtatási gyakorlatokba, míg az inkongruencia fogalma hasznos keretet nyújt a névváltoztatás néhány tipikus okának megértéséhez.

A szerző a *névtani diszfória* (*onomastic dysphoria*) kifejezést javasolja annak a szélsőséges eltérésnek a megragadására, amelyet az egyén a saját neve és az önkoncepciója között tapasztalhat. A névváltoztatás és az azt követő honosítási kérelem bürokratikus következményeinek elemzésével a szerző a nevek nemzetközi szintű szabad mozgása mellett érvel.

A neveknek a Svéd akadémiai szójegyzék legújabb kiadásába (SAOL 14) való felvételéről számol be EMMA SKÖLDBERG és LENA WENNER (131–166). Bemutatják a nevek svéd egynyelvű szótárakba való felvételének általános elveit. Ezután a SAOL 14-ben szereplő neveket tárgyalják a korábbi kiadásokban megjelenő nevek, a szótárhasználók által a nevekkel kapcsolatban küldött e-mailek és a témával kapcsolatos online felmérés eredményei alapján. Végezetül azzal a kérdéssel foglalkoznak, hogy a szerkesztők hogyan közelíthetnék meg a címszavaknak ezt a részhalmozát a szótár következő kiadásában.

3. szám

A folyóirat harmadik száma a Személynevek és többnyelvűség történelmi kontextusban téma köré szervezve közöl három svéd és egy angol nyelvű tanulmányt. A kötetet a vendégszerkesztők, DANIEL SOLLING és MICHELLE WALDISPÜHL által írt bevezető nyitja meg, melyet svéd és angol nyelven is közreadnak (5–13). Ebből megtudhatjuk, hogy a kötet egy 2022. március 3-án, az uppsalai Nyelv- és Folklórkutató Intézetben (Isof) tartott szimpózium előadásából született.

MICHELLE WALDISPÜHL nyitó tanulmánya a személynevek és a migráció témájáról ad széles körű, mai és történelmi példákon nyugvó áttekintést (15–58). A szerző bemutatja, hogy a nyelvi érintkezés hogyan hat a névformára, emellett áttekinti a különböző szocio-onomasztikai perspektívákat: a névválasztást és a többnyelvű identitást, a névváltozásokat és a társadalmi hovatartozást, a nevek létmódját a többnyelvű interakciókban, valamint az idegen nevekkel kapcsolatos jogi megfontolásokat a kortárs társadalmakban.

Finn, német és más etnikai csoportok származási helyének megjelölését vizsgálja LENNART RYMAN Stockholm késő középkori városkönyveiben (59–82). Az egyének földrajzi vonatkozású azonosításának két módszerét tapasztalta a szerző a forrásban: a helynévvel kiegészített prepozíciós mondatokat (pl. *Erich i Nyabode* 'Erik Nybodában'), valamint a származást jelölő appozíciókat (pl. *Peder Skaning* 'skániai Peder'). Részben egymást kiegészítő mintázat rajzolódik ki: a Stockholmhoz közeli területeken gyakoriak a prepozíciós kifejezések, míg a távolabbi területeken az appozíciók gyakoribbak. A finn és a német csoportok nem követik ezt a mintát. A finnek esetében viszonylag sok a prepozíciós kifejezés, míg a *finne* 'finn' gyakori appozíció. A németeknél mind a származást jelölő appozíciók, mind a prepozíciós kifejezések ritkák. Közös vonásként azonosítja a szerző azt, hogy a származást nők és névtelen személyek esetében is meg lehet jelölni mind a finnek, mind a németek esetében, bár ez igen ritkán fordul elő. E jelenségeket RYMAN azzal magyarázza, hogy a németek egyszerre jelentettek egy városon belüli és egy idegen csoportot a svédek szemszögéből, míg a finneket egyszerre tekintették honfitársaknak és némileg idegeneknek is.

DANIEL SOLLING azt vizsgálja, hogyan olvadt egy névvé a késő középkorban a svéd *Sighvast*, az átvett *Silvester* és az ebből kialakult ósvéd *Silvast* név (83–117). A *Sighvast* és a körülötte lévő névcsoporton belüli különböző nevek a 14. században voltak gyakoribbak Svédországban, a *Silvester* és a *Silvast* pedig a 15. században váltak gyakoribbá.

A 15. század végére a *Sighvast* körüli névsoportból – egy kivételtől eltekintve – az összes név eltűnt, mivel összeolvadtak a *Silvast* és/vagy a *Silvester* névvel. Az egyetlen fennmaradt név a *Sighvast*-ból származó *Sævast* volt. Ez 2024-ben még mindig használatban van Svédországban, bár nagyon kis mértékben.

A kötet utolsó tanulmányában BIRGIT EGGERT a *-ke* kicsinyítő képzőt mint a középkori németalföldi migráció következményét elemzi (119–147). A szerző vizsgálatai azt mutatják, hogy a középkorban a *-ke* kicsinyítő képzővel létrehozott dán nevek gyakrabban fordultak elő a férfiak esetében, a 18. században viszont e formáns sokkal gyakoribbá vált a női nevekben. EGGERT úgy véli, talán ekkorra a *-ke* végződésű neveket már női neveknek kezdték tekinteni. Emellett a 18. századra a névképző földrajzi megoszlása is jelentősen megváltozott: a névviselők többsége már vidéken élt, nem pedig a piaci városokban és Dél-Jyllandiában, mint a középkorban. Ez azt jelezheti, hogy a középkori német bevándorlók körében használt *-ke* végződésű nevek integrálódtak a helyi dán névhasználatba, s e névadási minta a városokból a vidékre tevődött át.

GYÖRFFY ERZSÉBET

egyetemi docens; Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Debrecen

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4776-1734>, e-mail: gyorffy.erszabet@arts.unideb.hu

Namn och bygd 112. (2024)

Szerkesztők: STAFFAN NYSTRÖM – EVA NYMAN – INGE SÆRHEIM. Kungl. Gustav Adolf Akademien för Folkkultur, Uppsala. 139 lap

1. A *Namn och bygd* 2024-ben megjelent száma hat, angol nyelvű összefoglalóval ellátott tanulmányt, hat kisebb írást és hét ismertetést kínál az olvasóknak.

2. SVANTE STRANDBERG etimologizáló írásában a *Hunneberg* hegynévvel foglalkozik (7–14). ELOF HELLQUIST és IVAR LUNDAHL a név előtagjaként a **hund-* 'magasság' és a *hund* 'kutya' lexémákkal számolt, LUNDAHL ugyanakkor a második lehetőséget tartotta a valószínűbbnek. STRANDBERG ezzel szemben az ógermán **hunþ-* 'fogás, zsákmány' (gót *-hunþ*, óeurópai *hūð*) szóval hozza összefüggésbe a nevet.

Tóneveket elemez tanulmányában STAFFAN FRIDELL (15–22). A *Bolmen* tónevet ELOF HELLQUIST a **bolm* 'nagy' melléknévből eredeztette, ám ennek a melléknévnek a létezése nem bizonyítható. FRIDELL ebből kifolyólag a **bul-* 'duzzadó' gyökből, annak *-m* szuffixumos származékából indul ki, és a névadás indokaként a tó nagy méretét valószínűsíti. A *Los-sen* nevű tó a *Ljusnan* folyó nyúlványa. FRIDELL a folyó nevének előzményét a proto-skandináv **Luhsnō* formában rekonstruálja, amely az ósvédben *Lusn* alakban volt használatos; a névalak tövében a *ljus* 'fény' jelentésű szó azonosítható. A szerző értelmezésében a *Lossen* tónév a *Luhsnan* folyónév származéka. A **Mæghin* több svéd helynév előtagjaként is megjelenik. Kétféle értelmezés létezik vele kapcsolatban: egyrészt egy *Mæghin* férfinévből, másrészt